List 40. **NOVICE** Tečaj XXV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 2. oktobra 1867.

Gospodarske stvari.

Ribničanom!

(Konec.)

Pri pogovorih o tem Miklavčevem vrtu sem, se vé da, tudi slišal nektere, ki so rekli: „Miklavec lahko dela, ker ima kaj v roko vzeti; mi pa, ki nam včasi primanjkuje soldov, da bi si kupili solí, tako ne moremo.“ Da vsak ribniški posestnik ne more v tako kratkem času toliko storiti, kakor Miklavec, to rad verjamem; toda vprašam vas, ali je pa med vami kteri posestnik, ki v enem letu ne bi mogel z lastnimi rokami saj kake 4 sežnje svojega dela osnažiti trnja, nič vrednega grmovja in kamenja? In če to vsak posestnik storí, koliko svetá bode potrebljenega v enem letu? Porok sem vam, da bode po tem načinu v desetih letih potrebljen vès grič, kajti veselje do tega dela, ko bodete videli srečen vspeh svojega truda, vam bode rastlo tako, da bode vsak že v tretjem letu namesto štirih sežnjev rad potrebil jih osem. In kolik dobiček bi vam donašal svet, ki je v miru počival tisoč in tisoč let, ako ga prav obrnete. Če mene vprašate, kako vam je ta svet obrniti, svetoval bi vam, da ga spremenite v vrte, v kterih vam bodo rastle murbe, zlasti pa češplje in tepke, ktere se suhe kaj lahko in dobro spravijo v denar. Koliko žlahnega sená vam bode prirastlo med drevjem, koliko krompirja in sočivja lahko pridelate na teh prostorih, tega vam pa še treba ni dokazovati. Le poglejte, kako ugodno vam stojí „Mala gora.“ Ona hrbet obrača silni in mrzli burji, rebra pa jej ogreva gorko solnce tako, da svoje oživljajoče žarke skoro kar navpik va-nje spušča. Ribničanje! ako se poprimete dela in ravnate po nasvetu, ki vam ga daje vaš sorojak, kteremu ne gré za lastni prid, ampak za vaš, porok sem vam, da v dvajsetih letih mnogim mnogim ne bode treba hoditi z doma iskat si denarja, da ž njim plačujete velike davke, kupujete obleko in živež, kterega vam zadosti ne donašajo vaša sedanja mala posestva. — Kje pa bodemo potem pasli od sv. Jurija do sv. Jerneja? — ta vgovor, vem, da me čaka. Moj odgovor je: v hlevu bodete krmili živino s senom, ki vam ga bode toliko prirastlo, da bodete lahko to storili. Kaj nimate tudi v tem oziru živega zgleda? Ozrite se le v Goričovas in poprašajte njene posestnike, in dosti jasno vam bode odgovorila njihova živina, da jej je bolje v hlevu, kakor jej je bilo na pašnikih, kjer je le gnoj trosila in teptala še tisto travo, ki je bila vzrastla. — Kje pa bodemo dobivali nastilo? Tudi ta vgovor mi je znan. — Če bodete dosti krme imeli, ali vam slama, ktero zdaj polagate živini, ne bode boljše nastilo od stelje iz brezovega ali topolovega listja? — Toda čemu na dan vlečem vgovore, ki jih je ovrgla že splošnja skušnja po svetu? Pa saj sem se tudi prepričal, da se teh in enacih izgovorov drží le mala peščica; večina vas pa željno od deželnega zbora pričakuje po dr. L. Tomanu nasvetovane deželne postave, da se ima prepovedati pašnja. Ker sem že pri deželnem zboru, naj omenim, da Ribničanje tudi komaj čakajo še druge postave, po dr. L. Tomanu nasvetovane, vsled ktere imajo nehati senožeti — menjavke, ki tudi jako zadržujejo umno zboljševanje travnikov. Čem prej se daste ti postavi, tem boljše bo. — Cestni odbor ribniškega okraja se je že začel gibati ter namerava izpeljati dve cesti, eno iz Sodražice čez Goro na Obloke, da se ogne strmega Boncarja, eno pa iz Ribnice v Struge in suho Krajino čez „Malo goro“, ktera bode gotovo na korist obema dolinama. Naj bi ta odbor dregnil tudi cestni odbor laškega in ljubljanskega okraja, da složno cesto izpeljeta od Turjaka do Pijave gorice.

Ker sem večidel govoril o kmetijskem gospodarstvu, moram tudi omeniti letošnje letine; ta se je tako dobro obnesla, kakor že mnogo let ne. Tudi sadja je obilo. Pa saj so bili zlasti Ribničanje jako potrebni dobre letine, ker si zidajo krasno cerkev, o kteri so že govorile „Novice.“ Tako urno je šlo delo od rok, da se že krije krasno poslopje. Zidanje prav umno vodi inženir Cigler, kteri ne more prehvaliti marljivosti, s ktero so farani vozili kamen, pesek, opeko in les. Predno so začeli zidati, balo se je vse težkega dela, zdaj, ko stojí veličastni hram Božji, radi bi še vozili in delali. Le denarni doneski bodo kapali počasi. Da bi se našel kakov dobrotnik, ki bi zdatno pod pazduho segel vrlim Ribničanom! — Predno sklenem, naj Ribničanom dam še en svèt. Ribniške farne šole na Kranjskem po pravici slové, da štejejo največ učencev; vès mladi svet zná brati. Meni se pa zdí, da premalo bere, ker ima premalo knjig. Če tudi je revščina velika, vendar mislim, da bi se skoro v vsaki hiši tako ali tako dal prihraniti en goldinar, da bi se vsaka hiša vpisala v Mohorjevo društvo. Tudi menim, da ima vsaka vas toliko premoženja, da bi se lahko naročila na „Novice.“ Ribničanje! tudi ta moj dobrovoljni svèt dobro prevdarite ter skrbite, da svojim otrokom pot odprete do prave omike. Sušjan.

Gospodarske skušnje.

* Miši na polji — se pokončajó prav zagotovo, ako se zrnja pšenična, ržena ali ječmenova, ktera so bila skoz 34 ur namakana v prav močnem lugu, ki je bil iz pepela hrastovega lesá skuhan, potaknejo v mišje luknje. — Tako trdi kmetijski zbor v Eholfingu na Parskem.

Národne stvari.

Nekoliko sklepov

na predzgodovinsko omiko slovanskih narodov v obče, in slovenskega naroda posebej,

povzetih iz primerjanja njihovih jezikov.

Posnel po F. E. Vocel-novem sestavku „O vzdelanosti Slovanského národu v prvotnih sidlech jeho“ prof. J. Majciger.

(Dalje.)

1. Družbinsko življenje in rokodelstva.

Ako gledamo najprej na občne vseslovanske nazive, ki se vztegajo na družbinsko življenje in na rokodelstva, najdemo, da so Slovani imeli stalne sedeže, tedaj prvo podlago omikanemu življenju; kajti na to kažejo vsem slovanskim jezikom občna imena: a) slov. ves ali vas, čes. ves, rus. ves, hrv. vesnica, staroslov. ves (v pomenu χωρίον, praedium vicus), poljsk. wieš, luž. wes; b) slov. dom, čes. dum, hrv. dom, rusk. dom, staroslov. dom, poljsk. dom, luž. dom. Da, celo deli hramovi so jednako poimenovani: slov. streha, čes. střěcha, rusk. in staroslov. strěha, hrv. strěha, poljsk. strzecha, luž. tsjecha. Tudi: slemen, sleme, stena, krov, okno itd. so vsem slovanskim jezikom občna. Da so Slovani že v pradobi „grade“ stavili, pričujete besedi, grad in graditi, vsem slovanskim jezikom občni. Tako: starosl. grad, slov. grad, hrv. grad, česk. hrad, poljsk. grod, rusk. gorod in glagol graditi, hraditi, gorodit, gradzić. Tudi beseda okop = Schanzen mit einem Walle, je vsem znana.

Ako so pa imeli Slovani v predzgodovinski dôbi hrame, morali so tudi poznati tvarino in orodje k stavljenju hramov ali domov potrebno. Tako nahajamo res besedo apno v vseh slovanskih jezikih: slov. apno ali vapno, čes. vapno, hrv. vapno, srbsk. japno, rus. vapno, staroslov. vapno, poljsk. wapno itd. K beljenju sten so rabili gašeno apno, kar pojasnuje staroslovenska beseda: vap = barva. (Miklošič Lex. palaeslov.)

Imenitna je znanost železa razširjena med narodom slovanskim že pred dôbo, v kteri so se posamezni rodovi ločili: slov. železo, česk. železo, poljsk. żelazo, hrv. želězo, staroslov. želězo, rusk. želězo, lito. geležis. Ker so Slovani v onem veku železo poznali, zato se pač ne bodemo čudili temu, da se v vseh slovanskih jezikih najdejo nazivi orodja iz te kovine narejenega, kakor: kosa v slovenskem, českem, poljskem, ruskem, srbskem, hrvaškem, staroslovenskem jeziku jednako. Dalje: slov. dleto, česk. dlato, srbsk. dlieto, hrv. dlěto, poljsk. dlóto, staroslov. dlato, rusko. doloto = scalprum; slov. klešče, česk. klešte, poljsk. kleszsce, hrv. kléšče, rusk. klešči, bolg. klešti, starosl. kléšta, luž. klechčje. In po ti poti bi lahko dokazal, da je tudi poimenovanje drugega orodja vsem slovanskim jezikom skupno in jednako, kakor: motika, sekira, nož, pila, srp, kopje, ratišče, strela, lopata, meč, ostroga. Za besedo „ancora“ Anker imajo Slovenci „maček“, drugi Slovani pa kotva, kotvica, ali v izvirnem pomenu se strinjajo vsi, kajti „kot“ pomenja jim to, kar nam, „maček“ = fellis Katze. Beseda „korab“ = ladija je skoraj vsem slovanskim jezikom znana: staroslov. korablj, rusk. korablj, hrv. korablja. Da so poznali Slovani že v dôbi svojega skupnega bivanja različne kovine, to pričajo vsem slovanskim narodom občna imena teh kovin in besedi: kov, kuti, kovati, kovař, kovač, kuzen itd. zlato, srebro, med, olovo (svinec).

Poljedelstvo, najgotovejše znamenje na stopinjo omike se popenšega naroda, je bilo Slovanom že v njihovi pradomovini lastno, kar potrjuje vsem Slovanom še današnje jednako poimenovano orodje najglavnejše tega opravila, namreč beseda „plug.“ Poleg te besede, ki jo nekteri za priseljenko iz tujine imajo, se nahaja pri Slovanih še druga vrsta tega orodja poimenovanega „oralo“, radlo, kakor ga še dandanašnji koroški Slovenci imenujejo in se je celó v koroško nemščino zatrosila beseda „Arl.“ Oralo ali ralo je tedaj vseslovanska beseda tako kakor: lemež = culter aratri slov. „lemež“, česk. lemeš, poljsk. lemeš, poljsk. lemiesz, rusk. lemeš, starosl. lemeš, bolg. lemeš.

Iz velikega števila starodavnih o vseslovanskem izviru pričajočih nazivov drugega orodja naj se tù še nekteri navedó: igla, kotel, lopata, voz, kolo, stol, stolica, žlica itd.

Posebno znamenita je beseda „remeslo“, ktero srejemo skoraj v vseh slovanskih jezikih in pomenja toliko, kar „rokodelstvo“ ali „umetnost“ = τέχνη, ars; česk. řemeslo, rusk. remeslo, poljsk. rzemiosło, starosl. remeslo. Tudi imena mnogih remeslnikov ali rokodelcev so skoraj vsem slovanskim jezikom občna, kakor: slov. kovač, česk. kovař, rusk. kuznec, poljsk. kowal; slov. suknar, česk. soukenik, poljsk. sukiennik, rusk. sukonščik, luž. sukelnik; dalje slov. tkalec, srbskhrv. tkalac, česk. tkadlec, poljsk. tkacz, rusk. tkač, luž. tkalc, slov. zlatar, ravno tako srbskhrv., česk. zlatnik, poljsk. złatnik, luž. złatnik, rusk. zolotar in drugih več.

Snovi za obleko se je pri starih reklo: „rąb“ = pannus in ta beseda se je ohranila v več manj preinačeni obliki in pomenu pri raznih slovanskih narodih. Tako pri Slovencih: roba, robec, robača = indusium, na robe = abicht, srbskhrv. rub = linteum, rubača, rubje = Wäsche, rubeno = linea supellex, bolg. rubove, rubi, hrv. rub = linteum, rubje = Tischzeug, česk. roub, rub = vestis, poljsk. ręb = Saum, rąbek = Zeug, gornje in dolnjesrbsk. rub = pannus, lit. rumbas = Saum, rubas, vestis in let. rôbs = Kerbe. Glej „Libušin soud“: v. 2. „ženy rubi stroja.“ Ravno kakor občni pomen „snovi“ so znane tudi posamezne snovi oblekine. Tako nahajamo besedo „platno“ v vseh slovanskih jezikih: slov. „platno“, česk. platno, hrv. platno, poljsk. płótno, bolg. platno, rusk. polotno, luž. plat. Ravno tako je znana beseda „sukno“ vsem slovanskim jezikom: staroslov. sukno', slov. sukno, česk. sukno, poljsk. sukno, hrvašk. sukno. Tudi poimenovanja nekterih oblek so še iz starodavnih skupnoslovanskih časov, postavim: staroslov. plašt, slov. plašč, česk. plašt, poljsk. płaszcz, rusk. plašč, gornjesrbsk. plašć, z ktero besedo je zravnati „plahta“, ki se v vseh slovanskih jezikih nahaja. Zanimiva je beseda „košulja“ = srajca, rubača, srakica, ki se glasí: staroslov. košulja, slov. košulja, bolg. košulj, srbsk. košulja, ravno tako hrvaški, česk. košile, poljsk. koszula. Tu sem gre še beseda „riza“ za obleko v obče, ki se še v več slovanskih jezikih nahaja v ravno tem pomenu in ti obliki.

Tudi „steklo“ je bilo Slovanom že v starodavni dôbi znano, kar spričuje ravno ta beseda v vseh slovanskih jezikih se nahajajoča. Staroslov. steklo, slov. steklo, srbskohrv. staklo ali caklo in cklo, česk. sklo, rusk. steklo, poljsk. szkło, bolg. steklo, lit. stiklas. (Dal. prih.)

Slovensko slovstvo.

* Knjiga *„Oblast in opravki, ktere imajo občine in župani z občinskimi odborniki vred.“*

Moder bil je kranjskega zbora sklep, naj se med ljudstvo spravijo bukvice, ktere bi učile, kako oblast imajo občine in kako se občinska dela opravljajo in občinska pisma pišejo. Jaz sem se posebno veselil le-te knjige vodnice in prebravši jo zdaj moram izreči, da je, zlasti kar se tiče slovenščine, res mojstersko izdelana ter da je vredno zaklicati: slava mu gospodu okrajnemu predstojniku in tem, kteri mu so bili pomočniki pri zaslužnem delu! Ta knjiga bode očitno kazala, kako lahko*) je prav za prav slovensko uradovanje ter bode tako živa oznanjevavka potrebe in koristi, da se enkrat slovenskemu pisanju odpró poslopja javni službi namenjena. Posebno pa bila bi tako rekoč grešna reč, če bi celó v občinskih pisarnicah dalje gospodovala tuja, ljudstvu neznana beseda, ktera mu najbolj izpodkopava vero do svojih gosposk. Videlo se bode iz teh bukvic, da je laže zapisavati mnogotere reči in prigodke vsakdanjega jezika v slovenskem čez in čez znanem jeziku, nego v nemškem, kteremu je na Slovenskem — naj reče kdo, kar hoče — vendar-le malokdo do dobrega kos. Res zna marsikteri župan gospodu okrajnemu predstojniku ali sodniku, kadar mu prideta, recimo ob nedelji, obiskat vas, v navadnem pogovoru še precej odrezati se po nemško v pričo čudečega se mu ljudstva (— izmed izvirkov nesrečne nemškutarije gotovo ne najmanji!), ali koliko jih je tako trdnih v nemščini, da jim ne bi trdo hodilo za besede, kadar morajo po nemško narediti kako veče pismo, ali obširneje popisati kako stvar, iz kterih delov obstojí ali dopovedati kako dogodbo, v tem ko se mu slovenska beseda sama ob sebi ponuja.

Takisto sem trdne vere, da se bode pri cesarskih gosposkah delo bolje odsedalo in pisanje po zdaj slovenskih zapisnikov z manjšim trudom godilo ter da bode marsikdo izmed uradnikov, kteri je pred, zlasti kje na navodu (komisiji) samoten, brez slovarjev sestavljaje nemške zapisnike o zaslišbah in popise kakih s hudodelstvom poškodovanih predmetov, znojil se in mučil, — prav hvaležen slovenskim poslancem, kteri so to popravo izprosili. Nadjati se je toraj, da ne bode nemška stran te knjige rokovodnice slovenskemu uradovanju delala kvare, marveč da ga bode desna slovenska stran močno pospeševala. Rekel sem, da je to delo vse hvale vredno, in le zarad boljega pojasnjenja bodi mi dopuščeno tù v misel vzeti nekaj besedí, nad kterimi mi se je čitajočemu oko ustavilo.

Pred vsem drugim bi jaz, komur kakor prestavljavcu državnih postav ali zakonov beseda „Gesetz“ na leto tisočkrat pod pero pride, živo potreboval svéta ter bi vprašal: Bode li res mogoče pri nas zameniti postavo z zakonom? Gotovo v vsi slovanščini za „lex“, „Gesetz“ ni bolje besede od zakon, in vemo, da vsak izobraženejši Slovenec ta izraz iz stika besed prav razume niti se je kdo spotikal nad slavnim pesnikom, ko nam je pred nekaj leti zapel: „Zakon nature je tak“ itd.

Ali Slovencu katoličanu pomeni zakon vendar le „matrimonium“, „Ehe“. Mar se bode sploh sprejela za ta zapopadek ktera druga beseda, kakor na pr. Hrvatje zdaj pišejo: ženitba, ženitbena pogodba? in ako ne, ne bode li zmotnjava velika v tem, da se bode pod izrazom: zakon v cerkvi razumevalo eno, v pisarnici cesarski ali občinski pa drugo? Na to bi jaz želel določnega odgovora po „Novicah“. Če bi odgovor ta prevagnil na tisto stran, da nam veljá poprijeti se zopet nekdanjega pomena besede zakon, izraz: postava pa porabiti za Statut, nasvetoval bi jaz, da bode vsaj nekakov razloček, naj se za „Ehe“ in „ehelih“ (kjer ni v latinščini legitimus) povsod in vsegdar piše: sveti zakon, svetozakonsk. Kjer se pa „Ehe“ dade nadomestiti z besedo „Heirat“, ondi naj se rabi: ženitev, ženitven, ženitovanjsk, kakor to ima tudi knjiga za župane, o kteri se menimo.

Za „Gemeindeglied“ ima naša knjiga kakor tudi kranjski občinski zakon češko besedo: občan, po moji sodbi za južne Slovene manj pripravno. Čehom je „Gemeinde“ obec, toraj „Gemeindebürger“ prav: občan.

Iz občine pa utegnemo izpeljati: občinec, občinar (kakor pravijo Srbohrvatje) ali tako nekako, ne pa občan. — Za „Gemeindegut“ ne zdí se mi spretno užitnina, tem manj za knjigo, ktera (na strani 90) potrošnino (Verzehrungssteuer) imenuje tudi užitnino; užitkovina bilo bi bolje, če že mora ena beseda biti. — Namesti zapisnik (str. 3) za „Inventar“ prileglo bi se bolje reči: popisek, kajti zapisnik se splôh in tudi v ti knjigi drugod jemlje za Protokoll. Za nemški „Zuschlag“ nahajamo zdaj zlog, zdaj naklad, zdaj priklad (jaz bi najvolil priklad). Za „auf- in absteigende Linie“ (str. 15) stojí: starja in mlajša rodba in vendar se to razmerje ne ravná po letih. Izraz otrovna ali otravna bolezen za Epidemie utegne spričo pomena (otrov = strup) motiti.

Zoper hrvaško nagodbo za „Vergleich“ ne bi nič rekel, da ni (na str. 102) poravnalni zapisnik za „Vergleichsprotokoll.“ Za „Einquartierung“ bi nastanitev, nastanjevanje manj motilo, nego vstanitev.

Na str. 30 berem: „če kdo jedila pridi in kvari“; tukaj mislim jaz, da je iz neločljivo združen s pojmom, in če na pr. izumiti, izumljati koga pomeni: mente privare, umiti ne pomeni isto. — „Z odprto lučjo“ (str. 37) utegne biti prav, ali bolje bode reči z narodom: z golo lučjo. Še bi rad vprašal: ali se kje govorí: vpirati kaj = verhindern (vpirati hudodelstvo, str. 23), podžup za občinskega služnika, in zadnjič: na vzemje (= à Conto)? Temu vprašanju bodi pristavljena prošnja do g. Levstika, da bi račil že zdaj razglasiti, če bi pregledovaje gradivo za slovenski slovár, naletel na ktere slovstvu še neznane pa pripravne izraze in reke zlasti za pravniško rabo.

Cigale.

*) To se vé da je treba polastiti se neke posebne priproščine in predmetnosti, s kakoršno se ta knjiga toliko odlikuje, na pr. „ein Voranschlag der muthmasslichen Einkünfte und Ausgaben der Gemeinde“ u. s. f. = preudarek občinskih dohodkov in stroškov, kakoršni se mu zdijo, da bodo itd. — „Zur Vermeidung der kostspieligen, mit vielem Zeitverlust der Landleute verbundenen Prozesse“ u. s. f. = da ne bode toliko pravd, ktere kmetom kradejo denar in čas itd. Pis.

Program goriške gimnazije.

Difficile est proprie communia dicere.
Hor.

Predno se obrnem do spisa o Alfieri-u v programu naše gimnazije in nekoliko o njem spregovorim, naj povem, kaj o šolskih stvaréh poroča ravnatelj. Učencev je bilo konec leta 370, tedaj 34 manj kot lani. Po narodnosti jih ne loči več, ne vem, po kterem čudnem ministerskem ali namestniškem ukazu; ali morebiti očitna resnica očí kolje? Kolikor iz imenika vidim, jih je bilo 212 Slovencev, 120 Italijanov, 38 pa Nemcev. Pisava slovenskih imen je lepa slovenska razun malih izjem v 8. šoli. Slehern bo prašal: ali je na našej gimnaziji res toliko Nemcev kot na ljubljanskej, ki šteje $^2/_5$ več dijakov. Ne more drugače biti, ker je odpadnikov povsodi dosti, tako, na pr. ima oče Slovenec

*

sina, ki je bil v Novem mestu vpisan za Italijana, na našej gimnaziji pa sedaj veljá za Nemca! — Verozakona so se učili na nižej gimnaziji v materinščini — v lep izgled drugim slovenskim gimnazijam! — Učiteljev je bilo 19, med njimi eden celo leto na odpustu. Razun enega kateheta je bilo druzega pol leta 6 učiteljev Slovencev (prvo polovico bilo jih je 7). Prečudna razmera k večini slovenskih učencev! Res da Lahov učenikov tudi ni dosti, ker pa par Nemcev tudi laški ume, se Lahom še zmiraj z obilnišo mero meri kot Slovencem. Tako je v prvi in drugi šoli, ki ste po narodnosti v dva razdelka ločeni, v računstvu Lahe podučeval Lah ali Nemec, ki laški zná, Slovence pa Lah, ki slovenski ne zná. Enako je v teh šolah v zemljepisu in zgodovini Lahe podučeval po laški Lah, Slovence pa druzega pol leta (po odhodu Jesenkovem) po nemški Nemec, ki je za nas Slovence popolnoma nem; zato ga je ravnatelj Nemec o véliki noči z veseljem sprejel kot Nemca! Tedaj — da druzih razmer v 1. šoli ne omenim — za celih 12 ur smo bili v šolah po narodnosti ločenih na škodi! Drugo leto se bo pa učiteljstvo še bolj spremenilo, in kakor je podoba, ne na korist nam Slovencem. Gosp. Pleteršnik, znani prestavljavec Igorjeve vojske iz staroruskega, je šel na tržaško gimnazijo. Razun druzih stvarí je kaj uspešno učil slovenščino na zgornjej gimnaziji. Lepa zbirka priobčenih nalog kaže, kako vestno je vodil svoje dijake tudi po raznih potih djanskega življenja. Pri njegovej obširni učenosti mu bo zlasti za slovenščino težko najti enakega naslednika, in vendar potrebujemo tù na italijskej meji dobro podkovanega možá; kajti trnova so pota in z golim urbasom se ne dá dosti opraviti. — Zapustil nas je tudi g. J. Šolar, znani slovenski jezikoslovec. On je bil prvi, v prejšnjih letih tudi edini stanovitni zastopnik slovenstva na gimnaziji. Enako pravičen slehernemu narodu se je mnoga leta poganjal za pametnejšo in zdatnejšo odgojo na našej dvojezični šoli. V mirnih pa trudapolnih urah kot v viharnih bojih se je poganjal za narodne pravice, za njih priznavo in izpeljavo v šoli. Izveden v šolskih paragrafih da le malo kdo tako, in zdravega pedagogičnega duha je nam pridobil tù s prepričevalno besedo, tam s spretnim peresom, kar smo zadnja leta uživali. Njegovemu trudu se imamo zahvaliti, ako se je zadnja leta naša gimnazija gledé na slovenstvo v mnogih stvaréh odlikovala med drugimi slovenskimi učilnicami. Tužna naša Goriška, srečna Ljubljana! (Konec prih.)

Ozir po domovini.

Na Kočino!

(Dalje.)

Pri Vélikih Vratih se spenja dobra dva sežnja visoka in le prav malo nagnjena stena. To nam je veljalo preplezati. Vodnik se popnè prvi na vrh in prime mojo palico, ker mi je bila na poti. Za njim sem lezel jaz, tipaje kamenje, da li se stene trdno drží, in pomagaje si z obema rokama. Ko sem bil na vrhu, podá mi tovarš svojo gorjačo in za nama pripleza. Srečno smo zmagali gor gredé največo nevarnost. Potem se zavijemo okoli stene in smo stopali ves čas dalje ob robu, opiraje se na pečí, ter prispemo na vrh Kočine na tanko ob desetih dopoldne. Vodnik se je po tem takem zmotil za štiri ure; saj sva pa tudi vso pot tako krepko hodila, da naju ni mogel prehvaliti.

Kočina stojí na severu kranjske dežele, kjer se začenjajo kamniške planine, in mejí sè svojima sosedoma Grintovcem in Grebenom, ktera se koj zraven nje na desnej strani vzdigujeta, Kranjsko in Koroško. Višava nad morjem jej je nad 8000 čevljev; sicer je pa za nekoliko niža od Grintovca. Sleme je precej ravno, kaka dva sežnja široko in svojih dvanajst sežnjev dolgo. Pokriva je zgolj apnenec. Iztočno rebro je hudó strmo in veči del plazovina, zapadno, proti Koroškej obrnjeno, pa prepadno in skoro ovisno. Zato pa tudi po rebrih nikakor ne moreš na sleme priti, ampak samo po robéh.

Oddahnivši si malo, spravimo se najprej nad klobase in pečenko. V Dolenjem Jezeru je ravno k maši pozvonilo, ko smo začeli kositi. Med tem sva si omišljevala, kako bi nekterim, kteri so obljubili, da naju bodo skoz daljnogled opazovali, naznanila, da sva na vrhu. Kar ugledamo za kupom kamenja skoro dva sežnja dolg kol. Vodnik je povedal, da ga je pred nekterimi leti nekdo sèm gor prinesel in v tisti kup kamenja zasadil. Ali strela ga je na tla pobila in tudi precej razmesarila, kar so treske pričale. Ker nam se je prav pripraven zdel, vtaknemo ga med kamenje, a na-nj obesimo moj plašč. Prav dobro smo jo zadeli, ker so res ljudje pozneje pravili, da so bili nekaj črnega na vrhu videli.

Po obedu smo nekoliko po deželi pogledali. Na jugu se je daleč pod nami razprostirala podkovi podobna prelepa Gorenjska ravan sè svojimi obrasenimi kopicami. Zrak je bil tako čist, da smo posamezne griče in hribe, veče vasí ter mesta Kranj, Loko in Ljubljano dobro razločili. Na zapadu, in sicer na Koroškej meji, vidijo se ostri snežniki ali grintovci: Storžec, Košuta, Begušnica in Stol; potem bohinjske planine z obgorji Babjega Zoba, Triglava in Črne Prstí. Na jugozapadu se kupiči niže predgorje z Blegašem, Starim, Mladim in Črnim Vrhom, Oselnikom in Lebnikom. Na jugu se stegujejo Kraške gore; na jugovzhodu Gorjanci; na vzhodu Makolske gorice, Sučavske planine in Pohorje; na severovzhodu in severu pa Labodske in Krške planine z ravnino med Celovcem in Velikovcem. Toliko smo s prostimi očmí razločili; vendar še to večidel težko, ker je bilo razun Gorenjske in bližnje koroške straní vse obzorje megleno.

Ali čas je hitro bežal, in ura je vže kazala blizu pol dvanajstih. To je res, da nama je bilo tù gori lepo in prijetno ter bi bila še dalje rada na Kočini ostala; vendar sva morala na odhod misliti, ker bi zvečer imela biti v Kranji. Sicer se je pa tudi iz za Storžca prikadila gosta megla, podé se naravnost proti nam. Zato tudi vodnik opomni, da bi bilo pametno, ako jej peté odtegnemo. Saj je pa takošna megla res neugodna, ker te tako ogrne, da za ped daleč ne vidiš, zraven te pa še vsega premoči; potem pa tavaj po spolzkih pečéh in lovi stopinje, ako te je volja, ali se pa v ktero razpoko vsedi in mirno čakaj, da se spet zvedrí. Nemudoma se toraj napravimo na odhod. Vodnik naveže spet plašča na puško, obesi na ramo brešno, kolikor nam ga je še ostalo; moj tovarš pa napiše ta čas naša imena na kos „Politike“ ter ga dene med kamenje poleg kola, da ga veter ne bi odnesel ali pa dež zmočil. Potem zgrabimo vsak svojo gorjačo in zakličavši Kočini poslednji „na zdravje!“ v slovó, odrinemo na tanko ob poldvanajstih s slemena. (Kon. prih.)

Minister Hye in izpeljava njegovih ukazov.

Novi ukaz pravosodnega ministerstva zarad rabe slovenskega jezika pri sodnih gosposkah na Kranjskem smo, če tudi ne zadostuje popolni ravnopravnosti, do kterega ima tudi slovenski narod božjo in državno pravo, vendar radostni sprejeli, ker kaže, da je vlado resna volja djansko uresničiti to, kar je dosihmal

zmiraj le — na papirji stalo. Gospodu ministru Hye-tu smo tedaj hvaležni za ta pričetek, trdno se nadjaje, da se tudi pri drugi in daljni sodniški stopinji odpró narodu našemu pravice, ki jih vživa Nemec, Magjar, Italijan.

Al da se to zgodí, treba je, da sl. ministerstvo v urade c. k. deželnih nadsodnij ne postavi mož, ki zavoljo tega, ker ne znajo slovenskega jezika ali ki so znani protivniki slovenskega uradovanja, oviraj o ali podirajo to, kar ministerstvo zida. Ako posadí ministerstvo take možé v omenjene više službe, podobno je potem mitologičnemu božanstvu Saturnu, ki je samo svoje otroke žrlo.

Sliši se, da je več služeb naddeželnih sodnih svetovalcev v Gradcu praznih, in da se imajo imenovati novi uradniki. To je stvar sila važna. Nadsodnija v Gradcu je središče, po kterem se slovenskemu narodu več dežel, kar se tiče ravnopravnosti v viših sodnih uradih, ali kruh delí ali pa kamen.

Dolžnost naša je tedaj, da pozornost gospoda ministra obračamo na to, da gleda, da se blagim njegovim namenom ne godí škoda po osebah, ktere stavi na to mesto. Ako se postavijo sami Nemci ali pa nemškutarji na ta mesta, kar naravnost bodo ti rekli: „nemško mora biti uradovanje tudi za zadeve Slovencev, kajti nimamo slovenskemu jeziku zmožnih referentov.“ Tako pa se umrtudi ravnopravnost narodna, kadar storí drugo stopinjo.

Da pa imamo Slovenci za slovensko uradovanje popolnoma zmožnih mož, o tem ni dvombe; saj že to, da so nekteri naših sodniških uradnikov služili na Hrvaškem in ondi dobro opravljali službo svojo, je priča, da bodo še zmožniši uradovanja slovenskega. Naj nam nihče ne ugovarja, da naš jezik ni zmožen zato! To je laž od konca do kraja. Narod, ki ima tak prevod občnega državljanskega zakonika, kakor je naš slovenski, — narod, ki ima prevod kazenske postave tak, kakor je naš slovenski itd. itd. je tako, kakor narod nemški, upravičen, da zahteva, naj se sodi v njegovem jeziku. To je treba ne le za to, da obtoženec razume, kaj se ž njim godí in da se ne primeri, kar se je že primerilo, da je bil človek z nemško besedo na smrt obsojen, pa te sodbe kar nič razumevši je vprašal: je li že konec obravnave in ali sme domú iti?! Al tudi iz tega ozira je treba, da so sodniki trdni svojega jezika, da škode ne trpí čast in veljava sodnije same. Kaj si more pameten človek misliti od sodnika, ki se še toliko ni naučil, da bi vedel, kaj je „Wehr“ po slovenski, in obtoženca praša: „tak zavoljo vere sta se sprla s sosedom?“ in ga obtoženec zavrniti mora, da od vere ni bilo nikoli govorjenja!

Da se od gospoda, ki je svetovalec pri c. k. deželni nadsodnii v Gradcu ktera obsega Slovence na Štajarskem, Kranjskem, Koroškem, more reči, da je mož na pravem mestu, treba, da je v besedi in pismu zmožen čistega slovenskega jezika, kakor se piše v knjigah in ga govorí neponemčen Slovenec, in da je mož ustavnega duhá, kteremu je ravnopravnost národna sveta reč. Zato nam ni kar nič srce poskočilo, ko smo slišali, da pride v Gradec vitez Scheuchenstuel, ki se je v Novem mestu poslavljal od uradnikov svojih z besedami, s kterimi se je ponašal, da si je prizadeval „zersetzende Nationalitätengelüste niederzudrücken“ in onim gospodom, ki so ga podpirali v tem, obetal tudi vprihodnje krepko svojo podporo. Tudi mi bi bili njegovih misli, ako bi môgli verjeti, da on nasprotuje le „Avstrijo razdirajočim“ národnim tendencijam, pa mu ni vsako pravično narodno zahtevanje že „zersetzend“ kakor onim, kteri že razpad Avstrije vidijo v tem, da se slovenskemu národu, ki svoje davke plačuje in v vojsko vojake daje, pravica v šoli in kanceliji skazuje. Cvet nesrečnega avstrijskega birokratizma je žalibog ta, da misli, da národ je zavoljo kancelije na svetu, a ne kancelija zavoljo národa, in da šole naše so le poddružnice velike Nemčije! — Z veseljem smo unidan poročali o vitezu Waser-ji, da kot predsednik celovške sodnije hoče skrbeti zato, da je več svetovalcev zmožnih slovenskega jezika; al novejše novice so nam potrle to radost, ko smo v časnikih brali, da to ni res. Skor ne moremo verjeti tega, da v Gradcu vitez Waser, ki je 1861. leta tudi podpisal peticijo Slovencev do ministra Schmerlinga in se v vrsto vstopil onih 20.000, ki so jo podpisali, bi se bil zdaj izneveril temu, kar je pred 6 leti javno pred svetom spoznaval.

Vendar na svetu je dan danes vse mogoče. Ako se pa taki možje izneverjajo svojemu spoznanju, temveč mora slavno ministerstvo skrbno izbirati možé, kteri stavi na odločna mesta. Ako se to ne zgodí, je vse drugo brez vsega vspeha.

Še enkrat ponavljamo tedaj svojo nado, da gospod minister s tem, da prave možé postavi na službe v Gradcu, bode pokazal, da ga je resna volja izpeljati to, kar je unidan zaukazal.

Zabavno berílo.

Originali iz domačega življenja.

Druga vrsta.

I. Slovenski Nikodem.

Spisal dr. V. Zarnik.

(Dalje.)

Bila je ta večer v čitalnici tudi gledíška predstava, kjer so se znani, že v „Novicah“ tolikrat omenjeni diletantje izvrstno odlikovali. Ko je naš za te naloge kot nalašč ustvarjeni komik gosp. D. do kraja razvil svoj prekrasen talent, nastal je v dvorani strašen smeh, kterega se naš ganjeni Nikodem udeleží s takim navdušenjem, da je njegov krohot presegal vse dvoransko režanje in smejanje ravno tako, kakor slavnega pevca Stegerja tenor v dunajski operi nadglasuje vès orhester. Plašno so se jeli pri tem oknu sedeči čitalničarji obračati v stran, ker niso vedeli, ali je to odjek njihovega veselja, ali jih kak hudoben nemškutarsk duh oponaša. Pa predstava se je nadaljevala, občа pozornost se je spet vprla v oder in tako je bil naš junak na lestvi rešen nevarnosti odkritja, ktera mu je že tako blizu pretila. Spremljal je z največo pazljivostjo predstavljalko gospodičino N., — mrmral je med zobmí: pravo! pravo! — oh to pa ni dobro! popraskavši se za ušesi — tako se ljubosumna žena ne predstavlja! — — — zdaj je spet bolje! — oh kakošen pogled, kakor pravi Otelo! — in v tej meri je šlo Nikodemovo mrmranje skozi celo predstavo. Ko se je igra svršila, vstane v dvorani burno ploskanje in naš Nikodem v svoji vroči afrikanski fantazii pozabi svoj izreden kurji položaj na lestvi in začne iz vsega grla na vse kriplje „živio“ kričati. Spet reče čitalničar pri oknu svojemu sosedu: Ti, nekaj le more biti, to so čudni glasovi, to ni od vetra ali vremena, to ni samo ob sebi, tù ti straši! Pa strašna tèma od zunaj, občen šunder v dvorani in dež, ki je zmiraj po malo šel, potolažili so spet plahega čitalničarja, ki je jel krasotice pregledovati in meriti, ktero bi si za prvi ples zbral, in pozabil je popolnoma strahú pri oknu in čudnih glasov, ki so bili podobni ponočnemu kriku Indijancev ob bregovih kanadskih jezer, kar nam je neumrli Cooper v svojih romanih prekrasno naslikal.

V presledku med igro in med plesom je izlekel

Nikodem košček papirja iz mavhe in svinčnik, da si je nekoliko opazek zabilježil, — za kteri časnik in za kakošno korešpondencijo, hočemo pozneje zvedeti, ker naš mršavi literarni junak na lestvi ni bil samo dramaturg, temuč tudi dramatik. Ko je bilježil, spet mu se stare misli nehotečemu posilijo, spet je že morebiti tretji stokrat — številka trojka je bila v njegovem življenji velicega pomena — ponovil trden sklep, zapisati se precej drugo jutro na vse zgodaj v čitalnico. Mislil si je: Kakor so v prvih kristijanskih časih katehumeni pred pragom cerkve stali in pripravljali se na vhod, tako se tù jaz skrivaj kot tat po lestvi potikam pred narodnim templjem; — kaj mi je tega treba? Ali je kaj tacega moje domoljubno srce zaslužilo? Kaj sem zakrivil?! To ni nič, korajža veljá! jutri se mora moje ime lesketati v knjigi čitalniških udov, magari če me iz vseh kancelij izpodijo! — Ker je bil naš Nikodem velik oboževalec Shakespeare-ovih monologov, pogovarjal se je sam s seboj na to domoljubno vižo precej dolgo časa. Sklep, počitálničiti se, stal je že tako trdno kot sv. Štefana turn na Dunaji, odločil je ta par goldinarčkov za vpisnino, ktere je ravno to popoldne zaslužil, ko je Ščurkovemu Jurju iz Kurje vasi napravil neko dolžno pismo. Pa pri tem velikanskem, že na tako trdnem temenu sezidanem sklepu, prikaže se pred očmí kakor duh v Hamletu, bledo lice njegovega starega mršavega bureau-chef-a, gospoda Tschertschuschnigga, čegar plešasto čelo je bilo v čudne pomenljive, čisto nič dvoumne gube zgrbančeno. Videl je Nikodem v svoji že skoraj preveč razpaljeni domišlii sive, na pol vodene očí svojega ostrega chef-a, ki so se v njegov novi domoljubni sklep tako hladno, zaničljivo in ob enem tako resno pretèč vpirale, kakor po pravljici očí amerikanske kače klapotalke (crotalus horridus) v začarano ptico. Krmévžile so se blede, brezkrvne ustnice gospoda Tschertschuschnigga na nepopisno mrtvaško vižo, zdelo se je Nikodemu, da se njegovemu ušesu približavajo šepetaje preznane besede: Meine Herren, ber sich in die Čitalnica oder paim Sokol einschreibt, den kann ich pai keinem Avancement vorschlôgen! (= gospodje, kdor se v čitalnico ali pa k Sokolu zapiše, ta ne bode nikdar naprej prišel) — — besede, ktere naš junak tolikrat v kancelii tako verno na ušesa vleče, kakor brumen Mahomedanec besede iz korana, ktere mu fanatičen drviš razlaga v mošeji. Ko da bi veter pihnil, zdajci izgine kakor kafra ta tako trdni sklep zarad pošastne prikazni mrtvaško bledega gosp. Tschertschuschnigga. Poprej tako navdušeno junaško srce našega Nikodema pade mu zdaj skozi hlače v štebale in že je lezlo proti podplatom; poprej že v duhu najpogumnejši čitalniški janičar, zdaj svojo žalostno osodo premišljuje, kako že petnajst let za 315 gold. na leto vsaki dan marljivo nekaj pôl papirja počečká; s kakošnim trudom je še to službico vjel; kolikokrat je zastonj vrgel mrežo v podobi prošenj (= pitšrift ali sóplik) v skaljeno vodo razpisanih služeb, pa je več nego eno celo leto zastonj lovil, in ko je enkrat nekaj vjel, ni se mu mreža trgala in čoln šibil, ampak bila je po nevedoma ostala na dnu nesrečne mreže mršava mrénica, to je 315 gold. na leto. — Od konca si je bil naš junak z gospodom Tschertschuschnigg-om velik prijatelj, bil je neizmerno točen: ko je osem na šenklavškem turnu bila, že je praskanje Nikodemovega peresa bureaukratičnemu srcu njegovega chefa bolje ustrezalo nego angeljsko brenkanje na nebeških arfah. Akoravno se je naš Nikodem prva leta tako tajno pečal z literarno pisarijo, kakor da bi bankovce delal, vendar je to oster nos g. Tschertschuschnigg-a kmalu zavohal in od te dôbe se je njijno prijateljstvo ohladilo. Vsaki dan so mu odslej gosp. chef po desetkrat v pôlo pogledali, ali ne dela kakih pesem, dram, korespondencij tiste ure, ko je imel svoje uradne številke lepo postavljati v kompanije, batalijone, regimente, brigade in divizije. Od tedaj ga niso g. chef več „primo loco“ predložili za kako višo službo.

Premišljeval je na dalje: s kakimi orjaškimi koraki se mu že petdeseto leto bliža, kako je zaslužek pičel s pesmarijo in s časnikarskim dopisovanjem. Pozabil je čitalnice in Sokola; iz globočine domoljubnega srca se mu izvine hud izdihljaj in solze, ko tepke debele, oblivale so bledo Nikodemovo lice, ktere je ujemal in brisal z desnim rokavom svojega vojaškega plašča, kakor rajnki g. profesor M. Etelko.

V trenotji največega solznega dežja in najviharnejše izdihljajske nevihte zaigra muzika v dvorani eno Offenbachovih, vsemu svetu znanih polek, kterih melodije prešinejo človeku vse živce in žile, kakor šampanjec, kader je pravi nepokvarjen „veuve Cliquot.“ Tudi najbrumnejšemu puščavniku prvih stoletij bi bili ti zapeljivi glasovi noge v skok dvigali. Po naključji se je postavila neka gospodičina Malka iz Poljan — ali pa „Málčaha“, kakor jo je Nikodem imenoval — pred okno, kjer je imel naš literat svojo „ložo.“ Nevedoma obrne svoje prekrasne očí, kakor dve modri solnci, proti Nikodemu. Bila mu je že zdavnaj vzor tihih, pohlevnih sanj; ali zdaj, ko jo zagleda v dragoceni vkusni obleki, mahoma pozabi čitalnice, glediške predstave, 315 gold. in gospoda Tschertschuschnigg-a po vrhu, ter vseh domoljubnih izdihljajev in solz. Kakor bi bil znorel, razpne obe roki proti njej, kot da bi jo hotel čez život objeti za ples.

Poglej si, dragi bralec, v letošnji pratiki sv. Frančiška P., kterega god in praznik obhajamo 2. aprila, in dobil boš v neki primeri malo idejo o držanji našega Nikodema. Bil je v tem hipu neprecenljiv zgled našim cerkvenim podobarjem, ki delajo podobe za stranske altarje po božjih potih in znamenja po polji. Kakor bi bil celi sod reke Lete izpil, pozabi popolnoma svoj položaj; zdi se mu, da se v dvorani med drugimi plesalci vrtí s svojo Málčaho, in začne, kakor mlado žrebe z obema nogama poskakovati po lestvi. Ali lestva ni pozabila, da je lestva. Na enkrat: pok! pok! pod nogami! Stáreta in polomita se v sredini oba klina, na kterih je stal, ali zdaj prav za prav plesal. V tem hipu začne ranjena in do smrti razžaljena lestva opisevati čudne sinuse in cosinuse, tangente in cotangente. — — Rsk! štrbonk! strašen ropot, — in ko bi mignil, ležal je naš nesrečni Nikodem s hrbtom na premočenih tléh in razžaljena lestva na njegovem trebuhu.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz doljnega Štajarskega. — „Beseda“, 15. dne t. m. obhajana na slavni spomin A. Krempljnu bila je sijajna, prava narodna svetkovina. Vendar tudi ni bila brez bridkosti. Čujmo, kar „Slov. Gosp.“ o tem pripoveduje: „Da se še lepše ovenča slovesnost, razpisano je bilo darilo 50 goldinarjev za najboljšo gledišćino igro, ktera bi se o tej priliki igrala. Med drugimi spisana je bila prekrasna in ravno tej svetkovini primerjena igra „Samo“ prvi slovenski kralj, čije čin se godí v rečeni okolici; bila je nadarjena, natiskana, naučena, mnogo novcev se je porabilo za skladno narodno obleko. Prošnja je bila položena pri veleslavnem c. kr. namestništvu v Gradec, da rači blagovoljno dovoljenje podeliti za igranje, pa odpiskom od 6. kimovca se nam je dovoljenje odreklo ter nepovoljna mesta poznamljala. Poskusili smo pri visokem c. kr. ministerstvu potrkati, vendar tudi brez želenega vspeha.

Veleslavno namestništvo še je naznanilo vzroke, podčrtavši, česar neče; visoko ministerstvo pa je naravnoč odreklo igranje ne navedši nikakošnih razlogov. Je li to ustavno ministerstvo? kako neki bi Angleži itd. podobne odpiske gledali? Ubogi Slovenec! tebi ni privoščeno gledati zgodovinske igre, ktera je zložena po spisih na svetlo danih v absolutistični dôbi, kakor so na pr. Valvazorjevi, Krempljnovi itd.; ne sme se tvoje oko radovati nad junaškimi in slavnimi deli tvojih davnih preddedov, ter jih narodne obleke videti; ali bi menda pisatelj naj kvaril resnične zgodbe? itd. — Iskrenemu domoljubu, prečastitemu gosp. Bož. Rajču gré čast in hvala, da je bil duša tej prelepi svečanosti.

Iz Borovnice 17. sept. R. — Po viharni noči od 16. do 17. dne t. m., v kteri je neprenehoma bobnelo in tako deževalo, kot bi se bili oblaki trgali, se je zberalo zjutraj okoli cerkve in zvonika med velikim nalivom in gromenjem na stotine in stotine nam tolikanj zaželenih in všečnih lastovk za vkupni odhod v toplejše kraje, oznanovaje nam, da jesen je pred durmi. Nehoté se je zbujala v nas pri tem milem nazivu mična pesmica Oroženova o lastovki:

Mrzel veter tebe žene
Drobna tičica od nas,
Ki iz lipice zelene
Si mi pela kratek čas.

Zdaj pa iz zvonika line
Zadnjo pesem žvrgoliš,
Ker čez hribe in doline
Toplih krajev si želiš.

Popoldan okoli ene ure so jadrno odrinile čez hribe in doline proti jugu poslavivše se od nas za ledeni zimski čas. Srečno mili, veseli gosti; Bog vas varuj na vašem dolgem zračnem popotvanji in daj, da bi prihodnjo spomlad, kadar se povrnete, nas miroljubne, a tolikanj zatirane Slovence z večimi pravicami oblagodarjene pozdravljale. Od vseh tic, ki o ljubomili spomladi v naše kraje zahajajo in na jesen odhajajo, je, mislim, edina postovka (Falco Tinnunculus; *L.*) še tukaj, ktera od tukajšnjega velikanskega zidanega mosta, v kterem obilno gnjezdi, se ne more ločiti; a tudi ta se ne bo več dolgo kod nas mudila.

Iz Ljubljane. *(„Zukunft“ in slovenski državni poslanci.)* Ko smo v zadnjih in predzadnjih „Novicah“ brali ukaze c. kr. pravosodnega ministerstva in c. kr. deželnega predsedništva kranjskega zastran rabe slovenskega jezika pri sodnih in politiških gosposkah na Kranjskem, radovali smo se, videči, da je vlada vsaj že enkrat resno in določno izrekla, da hoče národno ravnopravnost djansko uresničiti, ter da je sama že naprej izpodbila vse tiste izgovore, s kterimi so prejšnje čase nasprotni in leni uradniki vpeljavo slovenskega jezika odbijali. Radovali smo se tem odločnim in odkritosrčnim vladinim naredbam, ker smo sodili, da je zdaj od nje straní vsaj za Kranjsko prestala vsaka zavora, ktera bi še zdrževala, da bi se ne zadovolilo mnogoletnim željam slovenskih rodoljubov ter živi potrebi slovenskega ljudstva. — Pri nas, slovenskih strankah, in pri naših uradnikih je zdaj, da brez odloga zaposedemo podeljene pravice, ter da se jih pri vsaki priliki trdno in nepremakljivo držimo. Te pravice so skupna, narodna vlast, in čuvati jih moramo ne samo zavolj sebe, ampak tudi zavolj naroda. Od naših uradnikov pa tem bolj pričakujemo, da bodo dane ukaze zvesto izpolnovali, ker je to ne samo njih dolžnost proti vladi in narodu, ampak tudi njih lastna korist. Če slovenščina enkrat po pisarnicah obveljá, bode to tudi njim prav hodilo. Ne bodo se v njihove vrste več vrivali taki, ki ne znajo slovenskega jezika; a njim, ki ga bodo znali, odpre se gotova pot do više in najviše sodnije in do ministerstva. Pri nobeni teh stopinj potlej ne bodo mogli izhajati brez ljudí slovenskega jezika popolnoma zmožnih. Res da bo slovensko uradovanje od konca nekterim težavno; ali naj se ne bojé majhnega truda. S trdno voljo bo kmalu premagan, in potem bo rodil njim in narodu obilne obresti. Nekoliko so nam tedaj naši državni poslanci vendar le pribojevali, zato se nadjamo, da njihov trud tudi vprihodnje ne bo zastonj, in posebno, da ne bodo pred mirovali, dokler se tudi našim slovenskim bratom na Štajarskem, Koroškem in Primorskem ne dovolé tiste pravice, kakor nam Kranjcem.

Ali čudili smo se in to ne malo, kako se je zadnje dni proti omenjenim ukazom in našim državnim poslancem držal dunajski časnik „Zukunft.“ Že tega nismo mogli prav razumeti, zakaj „Zukunft“ tako trdovratno trdi, da ukazov ni; zakaj je še takrat, ko so bili ti že sodnijam v rokah, še z debelimi črkami razglašal, da je to vse laž. In nazadnje, ko že ni mogel več utajiti, da so ukazi resnični, je pa previjal, da niso od Hyeta, kteremu so naši državni poslanci spomenico podali, ampak da so še od Komersa, čeravno bi bil potem, da je Komers že junija meseca odstopil, a ukazi so datirani od septembra meseca, lahko zračunal, da od Komersa ne morejo biti. Nam se je vse to prav tako zdelo, kakor da bi nam „Zukunft“ ne privoščil, da bi zdaj kaj dobili, in ako bi že morali kaj dobiti, da naj bi se vsaj ne mislilo, da imamo kaj našim državnim poslancem zahvaliti. — Potlej smo izvedeli, da so poslanci v svoji, ministrom izročeni spomenici več in to za vse Slovence zahtevali, a ministerstvo da je le nekaj in to le za Kranjsko privolilo. In spet smo se morali čuditi, da je „Zukunft“ zavoljo tega naše poslance napadel, a ne ministerstva, čeravno je očitno, da so ukazi od ministerstva prišli, in da je le ono krivo, ako je manj privolilo nego so poslanci zahtevali. — Prav čudno je bilo tudi tisto, ko je „Zukunft“ sam pripovedoval, da je zavolj omenjene spomenice nek „velik in imeniten gospod“ naše poslance imenoval rovarje in sleparje. Tu bi bil vsak mislil, da se „Zukunft“ nad tega „imenitnega gospoda“ spravi, in da ga zavolj take predrznosti prav zdatno ozmerja. Ali „Zukunft“ je pustil imenitnega gospoda lepo pri miru, in je namesti njega spet le poslance namahal! In kaj mislite, ko smo te dni spet v „Zukunftu“ brali nesramno predstavko koroškega deželnega odbora proti spomenici naših poslancev, kako nas je grabilo od same jeze, da more kdo jasne in naravne človeške pravice tako brezobzirno z nogami teptati, in mislili smo si, čakajte, predrzneži! zdaj vam „Zukunft“ postreže, kakor ste zaslužili. A „Zukunft“? Nič jim ni storil koroškim odbornikom, ne žal besede ni nobenemu rekel, ampak padel je spet na slovenske državne poslance, in prav nemilo jih je zavolj te predstavke premlatil. Še to jim je rekel, da ne sedé zavolj druzega na Dunaji, ko zavoljo — dijet!! Najbolj čudno je bilo pa, ko je „Zukunft“ unidan prinesel ukaz c. k. deželnega predsedništva kranjskega. Našel je v njem, kar ni v njem, namreč da naj bi se izpolnoval le, kolikor se dá in more (nach Möglichkeit und Thunlichkeit). Tega pristavka v ukazu ni; ali „Zukunft“, da bi imel kaj grajati, on ga je vse eno našel, in planil je spet — mislite da na ukaz, ali deželno predsedništvo? — Bog ne daj, ampak spet le na državne naše poslance, in tudi zavolj tega ukaza so bili oni tepeni. Dunajski mestni zbor je unidan rekel, da vseh nesreč, ki so Avstrijo zadele, je konkordat kriv; „Zukunft“ menda bi rekel, ne, ampak slovenski državni poslanci; čudimo se po takem, da zavoljo nenavadno zgodnje slane, ki je letos posmodila polje, ne dolži naših državnih poslancev! Difficile est satyram non scribere!

— Ne kmalu je kaka novica tako osupnila naše mesto kakor ta, ki jo je vladna „Laib. Zeitg.“ prinesla

27. septembra rekoč: „Dr. Costa je danes županijstvo ljubljanskega mesta po višem ukazu za zdaj z rok dal noter do sklepa one razprave, ki se je pričela zarad unidanjega nepokoja; vodstvo magistratno je izročeno gosp. Jan. Pajku, c. k. okrajnemu predstojniku, mestnemu odboru pa bode predsedoval župana-namestnik gosp. dr. Orel. — Ker, kakor se je že naprej videlo, c. kr. sodnija o oni sokolski dogodbi gospoda župana, ki je razdražene le miril in jih pomiril, da se ni kaj hujega pripetilo, ni v zatožbo djala, obžaluje velika večina meščanov prav srčno oni viši ukaz, kteri začasno ustavlja dr. Costi županovanje, in mu je to obžalovanje in pa upanje, da kmalu stopi na čelo mestu, razodela v adresi (pismu), ktero obsega nad 400 podpisov vsake stranke od najveljavniših mestjanov, najviših stolnih duhovnov, mestnih fajmoštrov, mestnih odbornikov in odbornikov kupčijske zbornice, mestnih okrajnih predstojnikov, oskrbnikov ubozih in 250 hišnih gospodarjev. Mož, za kterim taka sijajna večina stojí s svojo udanostjo, pač lahko mirno čaka, kako se bo rešila stvar, ki je ne le v Ljubljani, ampak po vsej deželi visoko spoštovanemu županu prizadjala že marsikako bridko uro. Sicer pa moramo še to odkritosrčno reči, da nobeden, ki pozná občinsko postavo ljubljanskega mesta, ne razume tega, kako more to biti, da se opravilstvo vseh opravil magistratnih je izročilo cesarskemu komisarju, ker po jasnih besedah §. 58. se more njemu izročiti le od vlade magistratu prenešeno (übertragener), ne pa naravno (natürlicher) opravilstvo. Pa po §. 46. tudi to nikomur, ki mestno postavo pozná, ni jasno, kako se more županu začasno ustaviti županovanje, ker §. 46. natanko našteva, kdaj mestni odbornik ali župan pride ob svoje opravilstvo; v te odločbe pa naš župan nikakor ni prizadet. Res je sicer, da so se pri nas že marsikake rečí zgodile, o kterih se prava uganjka ne vé; vendar za trdno mislimo, da se bode županova zadeva tako razjasnila, da ostane tudi vprihodnje mestu to, kar mu je dozdaj bil — najsposobniši mož za županijstvo ljubljansko. Danes gré sam na Dunaj.

— Včeraj se je na poklic ministerski gospod deželni glavar pl. Conrad podal na Dunaj. Nadjamo se, da se reši županova zadeva tako, kakor je pravo in kakor želí velika večina mesta ljubljanskega.

— Odbor kmetijske družbe je v nedeljo imel sejo, v kteri je določil, kaj pride v slovesni veliki zbor, ki bode 24. dne t. m. v spomin stoletnice družbine. Svetinjo, ki se naredí v ta spomin, je že izdelal slavni prof. Radnicki na Dunaji. Prihodnjič več o programu tega zbora, v kterega pride gotovo vsak ud, ki ima količkaj srca do napredka kmetijskega.

— Zbornica kupčijska in obrtnijska je 26. dne t. m. imela sejo; o važniših njenih sklepih prihodnjič kaj več.

— Gosp. dr. Toman je prišel v saboto iz Dunaja za tri dni v Ljubljano, da je sklical odbor za železnico ljubljansko-belaško, kteremu je v seji v pondeljek predložil že izdelani glavni načrt te ceste, za ktero se kaže veliko upanja, da ne ostane utopija. Odbor je nevtrudljivega gosp. doktorja pooblastil, da vse storí, kar je treba, da ta železnica kmalu stopi s papirja v življenje. — Gosp. dr. Toman bode v imenu državnih naših poslancev spisal v posebni knjižici odgovor koroškemu odboru, ki tako nesramno odbija ravnopravnost národno Slovencem. — Da bi slovenski poslanci stopili iz državnega zbora, je — saj za zdaj — še časnikarska goska.

— Po vojski smrdí! Te dni so bili francozki agenti tukaj, ki nameravajo 100.000 centov sená nakupiti.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Po obravnavah, ki so 7 tednov trpele, sta ogerski in dunajski odbor sklenila svoja dela in zapisnik podpisala 26. septembra. Od strani dunajskega odbora je nekterim odločbam nasprotoval le nekdanji denarstveni minister Plener (to je važno); od ogerske straní pa le Ghiczy-a ni bilo pri podpisu. Če tudi poslanci dunajskega državnega zbora v zapisniku sami pravijo, da so po tej meri naše (avstrijske) dežele preveč obložene, so vendar podpisali zapisnik in bodo državnemu zboru priporočali, da sprejme to breme. Sicer veljá nemški pregovor, da „pri denarnih rečéh prestane dobrovoljstvo"; al ta deputacija je pod klop vrgla ta pregovor. Po teh obravnavah prevzamejo Ogri za skupne državne zadeve na 10 let le po 30 odstotkov, druge dežele pa 70, — od 146 milijonov, ki jih je treba za obresti državnega dolgá, pa prevzamejo Ogri za prihodnje leto izjemno 38 milijonov, za druzih 10 let pa le 29 milijonov, — drugim deželam tedaj nakladajo skrb, naj spravijo skupaj ostalih 116 milijonov. Po takem je očitno, da pridejo še veči davki. Ako pa se pomisli, da že zdaj zaostajajo vse dežele v davkovskih plačilih, smemo pričakovati, da bode državni zbor resno prevdaril, kaj storí, ako se udá ogerskim zahtevam! Kjer številke tako glasno govoré, ni treba kritike. — Smešno bi bilo to, ako bi ne bilo nekako strahovito, kako se Košut in Deakova stranka ravsata in kavsata in tebi nič meni nič obešata na veliki zvon očitnosti djanja velikega izdajstva od 1848. in 1849. leta! — Garibaldi je res nameraval planiti čez Rim, pa pri Asinalungi ga je italijanska vlada vjela in 27. septembra tirala na svoj dom v Caprera (na Kozje.) Ko je počil glas po velikih mestih Italije, da so Garibaldi-a vjeli, je ljudstvo vstajalo na noge; zdaj se je spet povsod pomirilo, ko je slišalo da se Garibaldi-u nič hudega ne zgodí. Začasno bode tedaj miroval Garibaldi. — 30. septembra se je začel spet deželni zbor ogerski; glavna stvar njegovih obravnav bode finančna poravnava z Avstrijo. — Iz dunajskega državnega zbora pa se sliši, da nekteri nemški liberalci bodo pred vsem drugim zahtevali, da se odpravi konkordat. Potem, mislijo, bode Avstrija izveličana! — Ruska vlada ne dovoli vojakom dolzega odpusta (urlauba) in k večemu do 1. aprila prihodnjega leta. Pomenljivo je to znamenje.

Žitna cena

v Ljubljani 28. septembra 1867.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 80. — banaške 6 fl. 40. — turšice 3 fl. 70 — soršice 4 fl. 35. — rží 3 fl. 40. — ječmena 2 fl. 60. — prosa 2 fl. 60. — ajde 3 fl. 13. — ovsa 1 fl. 60. — Krompir 1 fl. 5.

Kursi na Dunaji 1. oktobra.

5% metaliki 55 fl. 40 kr.	Ažijo srebra 122 fl. 25 kr.
Narodno posojilo 65 fl. 25 kr.	Cekini 5 fl. 95 kr.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik**. — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.